

DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-40-3>

УДК 658.153

ОРГАНІЗАЦІЯ АНАЛІЗУ ГРОШОВИХ ПОТОКІВ НА ПІДПРИЄМСТВІ

ORGANIZATION OF THE ANALYSIS OF CASH FLOWS AT THE ENTERPRISE

Мулик Тетяна Олексіївна

кандидат економічних наук, доцент,
Вінницький національний аграрний університет
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-1109-2265>

Mulyk Tetiana

Vinnitsia National Agrarian University

У статті досліджено організацію аналізу грошових потоків підприємства. Зазначено, що аналізу грошових потоків відводиться важлива роль, адже неможливо ефективно управляти ними без проведення ґрунтовної оцінки. Аналіз проводиться, як правило, на основі фінансової звітності, яка дає можливість оцінити динаміку, структуру грошових потоків, їх ефективність використання в контексті минулих подій господарської діяльності підприємства. Аналіз грошових потоків господарюючого суб'єкту дає можливість здійснювати абсолютно обґрунтовані прогнози на майбутнє, роботи розрахунок потоків у наступних періодах, приймати управлінські рішення у поточному періоді, коригувати рух грошових потоків на підприємстві на підставі відхилень факту від плану тощо. Доведено, що ефективне виконання завдань аналізу грошових потоків потребує чіткої організації аналітичної роботи щодо їх оцінки. За результатами дослідження представлено основні етапи здійснення аналітичної роботи щодо оцінки грошових коштів та грошових потоків підприємства, яка спрямована на забезпечення ефективного прийняття управлінських рішень щодо цих активів. Визначено, що оцінку грошових потоків доцільно проводити за двома напрямками: аналіз абсолютних значень грошових показників та аналіз відносних показників грошових потоків. Здійснено аналіз руху грошових коштів від різних видів діяльності ТОВ «Агрона Фрут Україна». Оцінено залежність між структурою грошових потоків та якістю управління підприємством. Проведено коефіцієнтний аналіз грошових потоків підприємства. За результатами аналізу руху грошових потоків підприємств можна визначити: з яких джерел та у якому обсязі надходять кошти; напрями витрачання грошових ресурсів; здатність підприємства забезпечити перевищення надходжень над виплатами; здатність виконати поточні фінансові зобов'язання; чи достатнім є обсяг отриманого прибутку для задоволення потреб у грошах; причини різниці між обсягом прибутку та вільних коштів; здатність підприємства здійснювати інвестиційну діяльність за рахунок власних коштів, тощо. Запропоновані заходи на підприємстві щодо поліпшення управління грошовими потоками.

Ключові слова: грошові кошти, грошові потоки, аналіз грошових потоків, управління грошовими потоками.

The article examines the organization of the company's cash flow analysis. It is noted that an important role is assigned to the analysis of cash flows, because it is impossible to effectively manage them without conducting a thorough assessment. The analysis is carried out, as a rule, on the basis of financial reporting, which makes it possible to assess the dynamics, structure of cash flows, their efficiency of use in the context of past events of the enterprise's economic activity. The analysis of cash flows of a business entity makes it possible to make absolutely reasonable forecasts for the future, work on the calculation of flows in the following periods, make management decisions in the current period, adjust the movement of cash flows at the enterprise based on deviations of the fact from the plan, etc. It has been proven that the effective performance of cash flow analysis tasks requires a clear organization of analytical work regarding their assessment. According to the results of the study, the main stages of analytical work on the assessment of cash and cash flows of the enterprise, which is aimed at ensuring effective management decision-making regarding these assets, are presented. It was determined that the evaluation of cash flows should be carried out in two directions: the analysis of absolute values of monetary indicators and the analysis of relative indicators of cash flows. An analysis of cash flows from various types of activities of LLC "Agrana Fruit Ukraine" was carried out. The relationship between the structure of cash flows and the quality of enterprise management was evaluated. A coefficient analysis of the company's cash flows was carried out. Based on the results of the analysis of cash flows of enterprises, it is possible to determine: from which sources and in what amount funds are received; directions of spending monetary resources; the ability of the enterprise to ensure the excess of income

over payments; ability to meet current financial obligations; whether the amount of profit received is sufficient to meet the money needs; reasons for the difference between the amount of profit and free funds; the ability of the enterprise to carry out investment activities at the expense of its own funds, etc. Proposed measures at the enterprise to improve cash flow management.

Keywords: cash, cash flows, cash flow analysis, cash flow management.

Постановка проблеми. Успішне функціонування підприємства та здійснення його господарської діяльності неможливе без використання грошових коштів, що виступають важливою частиною його активів. Грошові кошти є також важливим об'єктом бухгалтерського обліку, аналізу та аудиту, вони також є вимірником для інших облікових об'єктів. Значення та роль грошей в процесі функціонування господарюючого суб'єкту незаперечна. Адже вони притаманні всім етапам облікового циклу, включаючи постачання запасів та сировини, виробництво, виконання робіт та надання послуг, а також реалізацію продукції та отримання доходів.

В сучасних умовах господарювання особливої актуальності набуває підвищення ефективності управління грошовими потоками підприємства. Це зумовлено суперечністю між зростаючими потребами економічних ресурсів та їх обмеженістю. При цьому звернення ефективної діяльності господарюючого суб'єкту можливе лише в разі здійснення виваженої фінансової політики, спрямованої не лише на використання фінансових ресурсів для задоволення поточних потреб, а й з урахуванням стратегічних цілей та потреб. За таких умов неабияке значення відводиться організації аналізу грошових потоків підприємства, що слугуватиме основою прийняття ефективних управлінських рішень в цій сфері.

Аналіз останніх досліджень та публікацій.

Проблеми методики та організації аналізу грошових потоків підприємств, розглядалися такими вченими: О. Бондаренко, В. Вареник [1], О. Костюнік, Т. Щепіна [2], А. Тітаренко. [2], О. Попович, Н. Бойко [3], В. Скриль, Д. Ткач, О. Єлісеєва [4] І. Лазаришина, Ю. Подמשальська, Т. Мулик, К. Ступенко, В. Савчук, О. Томчук, Г. Кошельок [5], Р. Грінченко [5], О. Троян та багатьох інших.

Так, Вареник В.М. [1] запропонував основні етапи аналізу грошових потоків та групи показників, які є необхідними для розрахунку грошових потоків в процесі аналізу їх руху. Щепіна Т. Г., Тітаренко А. Д. [2] представили модель аналізу Звіту про рух грошових коштів, що дозволяє зробити висновки про операційні, інвестиційні та фінансові операції

підприємства за звітний період, а також дає можливість сформулювати висновок про сильні й слабкі сторони підприємства, його поточні й потенційні проблеми, недоліки в управлінні господарською діяльністю. Бойко Н. В., Турпак Т. Г., Назаренко Я. Я. [3] запропонували авторське визначення аналізу грошових потоків підприємства як комплексного поняття: з позиції процесного підходу та з позиції інфраструктурного підходу. Дослідили, що для проведення аналізу грошових потоків транспортних підприємств можна застосовувати різні рівні складності фінансового аналізу (експрес-аналіз, фундаментальний аналіз та ситуаційний аналіз) та різні способи (горизонтальний аналіз, вертикальний аналіз, порівняльний аналіз, коефіцієнтний аналіз, трендовий аналіз, факторний аналіз, гармонічний аналіз тощо). Єлісеєва О. К., Сімон Г. С. [4] навели приклади існуючих підходів до аналізу грошових потоків підприємств. Обґрунтували необхідність і доцільність різних методичних підходів до проведення аналізу грошових потоків. Встановили рекомендований перелік методів аналізу, що складається з трьох блоків: визначення ліквідності балансу підприємства та аналіз отриманих результатів; оцінка вхідних і вихідних валових чистих грошових потоків; розрахунок та аналітика фінансових коефіцієнтів за встановленими критеріями. Кошельок Г. В., Грінченко Р. В. [5] навели практичні аспекти аналізу грошових потоків за допомогою різних методів на прикладі акціонерного товариства. Визначили, що формування грошових потоків пов'язано зі станом розрахунків підприємства, запропоновано використовувати відповідну групу показників. Довели, що для уникнення дефіциту або профіциту (надлишку) грошових коштів необхідно домогтися збалансованості обсягів позитивного та негативного потоків грошових коштів. Для аналізу попередження дефіцитного чистого потоку визначають наявність або відсутність касових розривів, для чого можуть бути використані такі показники: частота, тривалість, глибина касового розриву.

Встановлено, що в своїх дослідженнях науковцями сформовано мету та завдання аналізу грошових потоків, їх етапи, методи

аналізу, показники, що використовуються для оцінки грошових потоків, тощо. Проте враховуючи умови сьогодення доцільно більше глибоше дослідити комплексну методику даного аналізу.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Незважаючи на велику кількість напрацювань, в цій сфері, враховуючи сучасні умови господарювання, доцільно глибоше дослідити методику аналізу грошових потоків, яка дозволяють комплексно проаналізувати рух грошових коштів та застосувати її на реальних даних підприємства.

Формулювання цілей статті. Метою статті є дослідження методики та організації аналізу грошових потоків на прикладі конкретного підприємства.

Виклад основного матеріалу дослідження. Аналіз грошових потоків підприємства має надзвичайно важливе значення як для зовнішніх користувачів, так і для самого керівництва, адже є ілюстрацією ефективності господарювання, підтвердженням доцільності визначених підприємством стратегій фінансового управління. Необхідність проведення такого аналізу полягає в обмеженості грошових ресурсів на підприємстві, ризику втрати платоспроможності, нестійкому фінансовому становищі ряду підприємств, а також в підвищенні ступеня ефективності управління грошовими потоками [6].

Аналіз грошових потоків має на меті визначення причин дефіциту або профіциту грошей для оптимізації процесів розподілу коштів та забезпечення платоспроможності підприємства. Можна здійснювати аналіз як планових, так і фактичних даних, застосовуючи різні способи аналізу руху коштів [7].

За допомогою аналізу грошових потоків можна встановити: ступінь фінансування діяльності підприємства за рахунок власних джерел; залежність від зовнішніх джерел фінансування; чистий грошовий потік; реальну платоспроможність; прогноз наступного періоду [7].

Ефективне виконання завдань аналізу грошових потоків потребує чіткої організації аналітичної роботи щодо їх оцінки. Адже для того, щоб одержати змістовні, глибокі висновки в результаті аналізу, слід ретельно продумати організацію робіт до його початку. Під організацією взагалі розуміють створення злагодженої постійної системи для виконання якихось робіт або досягнення певної кінцевої мети [8].

Організація аналізу грошових потоків на підприємстві охоплює такі питання: організа-

цію аналітичної служби та організацію технології аналітичного процесу; розроблення загальних засад та порядку проведення аналізу грошових коштів та їх еквівалентів, організаційне, методичне та матеріально-технічне забезпечення; загальне керівництво, оформлення виконаних аналітичних робіт та прийняття раціональних рішень щодо ефективного управління грошовими коштами та їх еквівалентами; розвиток та удосконалення економічного аналізу грошових коштів та їх еквівалентів [9].

Комплексність та системність організації аналітичних робіт забезпечується через планування, що полягає в складанні комплексного плану організації всієї аналітичної роботи на підприємстві та складанні планів для окремого виду аналізу грошових коштів та їх еквівалентів, передбаченого в комплексному плані [10].

Реалізація заходів, передбачених у плані аналізу грошових коштів та їх еквівалентів щодо проведення аналітичних робіт, здійснюється в певній послідовності. Організацію аналізу на підприємстві пропонується проводити в три етапи: підготовчий, основний та завершальний [11].

Аналіз має ґрунтуватися на здобутках науки з застосуванням науково обґрунтованих методик. Поділ аналітичної роботи між різними виконавцями дає змогу оцінити всі операції з грошовими коштами та їх потоками на підприємстві та виключить можливість багаторазового проведення досліджень. Відповідно застосування передових методик та програмного забезпечення робить аналіз своєчасним та ефективним [12].

Для проведення якісного економічного аналізу на підприємстві залучаються спеціалісти, які мають досвід та професійні навички у сфері аналітичної роботи. На сьогодні великі підприємства мають змогу забезпечити наявність у своєму штаті висококваліфікованих та підготовлених для цієї мети спеціалістів, а середні та малі підприємства внаслідок компактності штату не можуть дозволити собі залучити такі трудові ресурси, бо це потребує понесення додаткових витрат [8].

Безпосередня підготовка до аналізу грошових коштів та їх потоків передбачає значне виконання організаційних питань, що зображено у табл. 1.

Найбільш відповідальним є другий етап аналітичної роботи. На цьому етапі до процедур аналізу відносять такі альтернативні підходи, як:

Таблиця 1

Зміст аналітичної роботи підприємства щодо аналізу грошових коштів та їх потоків

№	Складові аналітичної роботи	Виконавці		
		директор	економіст	бухгалтер
<i>Підготовчий етап</i>				
1	Формування цілей, завдань та напрямів використання результатів аналізу грошових коштів та їх потоків	+		
2	Розроблення програми та календарного плану аналітичної роботи щодо аналізу грошових потоків		+	
3	Розробка системи синтетичних та аналітичних показників, за допомогою яких будуть аналізуватись грошові кошти та їх потоки			+
4	Розподіл функціональних обов'язків між виконавцями аналітичної роботи	+		
5	Розробка макетів і форм аналітичних таблиць, графіків, рисунків			+
6	Підбір необхідної інформації та перевірка її повноти та достовірності		+	+
7	Ознайомлення з наявним програмним забезпеченням та вивчення можливостей щодо його застосування		+	
<i>Основний етап</i>				
1	Збір та опрацювання необхідної інформації щодо грошових коштів та їх потоків		+	+
2	Перевірка повноти і вірогідності даних засобами логічного, арифметичного та балансового зведення		+	+
3	Розрахунок показників щодо обсягів, структури та динаміки грошових коштів та їх потоків, їх якості, платоспроможності, ліквідності та результативності використання		+	+
4	Визначення відхилень величини показників виконання завдань від базових величин		+	+
5	Вивчення факторів, що зумовили вплив на зміну залишків і обсяги руху грошових коштів			+
6	Визначення ефективності використання грошових коштів загалом і за результатами операційної, інвестиційної та фінансової діяльності		+	+
<i>Завершальний етап</i>				
1	Узагальнення результатів аналізу грошових коштів та їх потоків		+	+
2	Розроблення висновків і пропозицій щодо прийняття належних управлінських рішень на підприємстві за результатами аналізу		+	+
3	Розроблення організаційно технічних заходів щодо втілення стратегії управління грошовими коштами та їх еквівалентами	+	+	+
4	Підготовка розпорядчих актів, призначення осіб, відповідальних за виконання прийнятих рішень	+		
5	Контроль за впровадженням пропозицій, що їх було висунуто за результатами аналізу грошових коштів та їх потоків на підприємстві	+		

Джерело: побудовано автором на основі [6; 8; 10; 11]

– формалізований, що строго регламентований в часі та за обсягом, творчий та креативний. Для того, щоб правильно спрогнозувати стан господарської діяльності, аналіз повинен застосовувати правдиві та погоджені показники, тому, що неправдива інформація – це невірні висновки, а отже, й управлінські рішення.

На основному етапі здійснюється аналітичне опрацювання досліджуваних показників грошових коштів та їх потоків (табл. 1). Основний етап призначений для реалізації розроблених плану, програми, методик, способів аналізу шляхом статистичної обробки, зведення, групування та вивчення даних щодо грошових коштів та їх еквівалентів прохід і результати господарювання [8].

Організаційна побудова завершального етапу включає декілька видів аналітичних робіт та полягає в узагальненні даних, підведенні підсумків та документальному оформленні результатів аналізу (табл. 1).

Результати аналізу грошових коштів та їх потоків оформляються у вигляді таблиць, схем, діаграм, графіків, номограм, а також у вигляді текстів довідок, актів перевірок, аналітичних та доповідних записок, пояснювальних записок до звітів, у яких послідовно й логічно викладено результати аналізу відповідно до попередньо складеного плану аналітичної роботи [11].

Матеріал, що знаходиться у пояснювальній записці повинен бути конкретним, підкріпленим певними аналітичними розрахунками, таблицями, а також неупереджено відображати дійсність щодо грошових коштів та їх еквівалентів [13].

Пояснювальна записка включає дві частини: констатуючу і рекомендаційну. У першій частині подають висновки і констатацію фактів про стан справ щодо грошових коштів на підприємстві. У рекомендаційній частині вміщують пропозиції і заходи щодо можливостей та шляхів поліпшення цього стану в майбутньому періоді. Тому пропозиції, рекомендації і запропоновані заходи повинні бути враховані у завданнях, договорах, прогнозах, що розробляються на перспективу [14].

Варто відзначити, що узагальнення систематизування та реалізація результатів аналізу грошових коштів та їх потоків є важливим етапом аналітичної роботи, яка ведеться на конкретному підприємстві. Це викликано тим, що тут слід не лише неупереджено оцінити фактичне становище справ, виявити негативні напрями управління грошовими коштами

та їх потоками, а й передбачити майбутні результати.

За результатами аналізу складається наказ підприємства з підписом керівника. Він є неухильним для всіх службовців та робітників підприємства, за його виконанням, як правило, встановлюється контроль, що має забезпечити ефективне функціонування господарюючого суб'єкту.

Необхідно відзначити, що наведені етапи аналізу грошових коштів та їх потоків на підприємстві дозволяють ефективно організувати роботу, адже віддзеркалюють методичну послідовність дій та завдань, які мають виконуватись. Запропонований план аналітичної роботи із зазначеними виконавцями може набувати іншого вигляду залежно від запитів та можливостей суб'єкта господарювання.

Отже, проведення аналітичної роботи щодо аналізу грошових коштів та їх потоків на підприємстві спрямоване на забезпечення ефективного прийняття управлінських рішень щодо цих активів.

Необхідно зазначити, що аналіз грошових потоків має на меті з'ясувати достатність грошових потоків для підтримки стабільної платоспроможності підприємства, а також визначити причини, які вплинули на збільшення чи зменшення надходження та вибуття грошових коштів. Оцінку грошових потоків доцільно проводити за двома напрямками: аналіз абсолютних значень грошових показників та аналіз відносних показників грошових потоків.

У ході першого напрямку розглянемо вхідні та вихідні грошові потоки у розрізі різних видів діяльності.

Основою розрахунку загального грошового потоку є операційний грошовий потік, який характеризує величину чистих грошових потоків, що утворюються в результаті операційної діяльності. Одним із джерел формування вхідного грошового потоку в межах операційної діяльності є прибуток до оподаткування.

Необхідно зазначити, більшість підприємств складають Звіт про рух грошових коштів – прямим методом. В табл. 2 проаналізуємо рух грошових коштів від операційної діяльності на прикладі підприємства ТОВ «Агрона Фрут Україна».

Дані даної таблиці свідчать, що в ТОВ «Агрона Фрут Україна» надходження грошових коштів від операційної діяльності зменшились за період дослідження на 148131 тис грн. Витрачання грошових коштів

Таблиця 2

Аналіз руху грошових коштів від операційної діяльності ТОВ «Агрона Фрут Україна»

Показник	Роки			Зміна за рік	
	2019	2020	2021	2020	2019
Надходження від:	1283785	1507558	1135654	-371904	-148131
Реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	866269	1156463	1125839	-30624	259570
Повернення податків і зборів	-	5431	7211	1780	7211
у тому числі податку на додану вартість	-	5431	7211	1780	7211
Цільового фінансування	-	-	-	-	-
Надходження авансів від покупців і замовників	-	-	-	-	-
Надходження від повернення авансів	-	-	-	-	-
Надходження від відсотків за залишками коштів на поточних рахунках	5611	1508	2604	1096	-3007
Інші надходження	411905	344156	-	-344156	-411905
Витрачання на оплату:	1159920	1444552	1054379	-390173	-105541
Товарів (робіт, послуг)	625768	924618	898137	-26481	272369
Праці	51429	68747	83915	15168	32486
Відрахувань на соціальні заходи	13670	18448	22667	4219	8997
Зобов'язань з податків і зборів	37598	63124	48045	-15079	10447
Витрачання на оплату зобов'язань з податку на прибуток	20848	41550	22891	-18659	2043
Витрачання на оплату зобов'язань з інших податків і зборів	-	-	-	-	-
Витрачання на оплату повернення авансів	16750	21574	-	-21574	-16750
Інші витрачання	414705	348041	1615	-346426	-413090
Чистий рух коштів від операційної діяльності	140615	84580	81275	-3305	-59340

Джерело: побудовано автором на основі фінансової звітності підприємства

на оплату різних послуг також зменшились на 105541 тис. грн. Чистий рух коштів від операційної діяльності в 2021 році мав позитивне значення (+81275) і зменшився за період дослідження на 59340 тис. грн.

Динаміка змін чистого руху коштів від операційної діяльності в досліджуваному підприємстві протягом 2019–2021 років представлена також на рис. 1.

Для блискучої прибуткової діяльності велике значення має перевищення вхідного грошового потоку над вихідним за наслідками операційної діяльності підприємства, бо операційний грошовий потік означає ту частку виручки від реалізації, котра лишається в розпорядженні господарюючого суб'єкту в відповідному періоді після всіх грошових видатків операційного характеру.

Проаналізуємо рух грошових коштів від інвестиційної та фінансової діяльності досліджуваного підприємства (табл. 3).

Дані таблиці свідчать, що надходження від інвестиційної діяльності зросли за період дослідження на 35660 тис. грн. Зросли надходження від реалізації необоротних активів на 560 тис. грн., надходження від погашення позик на 35100 тис. грн. Витрати коштів від інвестиційної діяльності також зросли за період дослідження на 471114 тис. грн. Чистий дохід мав від'ємне значення і зріс на 11454 тис. грн.

Щодо фінансової діяльності, то надходження мали місце лише в 2021 р. – отримання позик – 43330 тис. грн. Витрачання коштів від фінансової діяльності зменшилось за період дослідження на 97584 тис. грн.

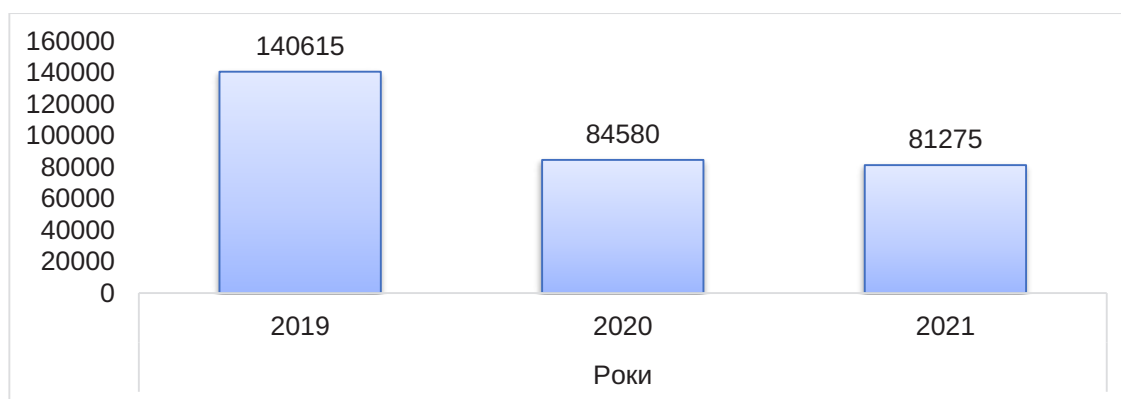

Рис. 1. Динаміка змін чистого руху коштів від операційної діяльності в ТОВ «Агрона Фрут Україна» протягом 2019–2021 років

Джерело: побудовано автором на основі фінансової звітності підприємства

Таблиця 3

Аналіз руху грошових коштів від інвестиційної та фінансової діяльності ТОВ «Агрона Фрут Україна»

Показники	2019 р.	2020 р.	2021 р.	Відхилення 2021 р. від. 2019 р. (+, -)
Рух коштів у результаті інвестиційної діяльності				
Надходження від реалізації фінансових активів	372	16407	36032	35660
необоротних активів	-	-	-	-
Надходження від погашення позик	372	407	932	560
Витрачання на придбання:	-	16000	35100	35100
необоротних активів	34762	117755	81876	47114
Витрачання на надання позик	34762	61355	29476	-5286
Чистий рух коштів від інвестиційної діяльності	-	56400	52400	52400
	-34390	-101348	-45844	-11454
Рух коштів у результаті фінансової діяльності				
Надходження грошових коштів	-	-	43330	43330
Отримання позик	-	-	43330	43330
Інші надходження	-	-	-	-
Витрачання на:	195039	61095	97455	-97584
Сплата дивідендів	195039	46418	93175	-101864
Витрачання на сплату відсотків	-	-	550	550
Інші платежі	-	14677	3730	3730
Чистий рух коштів від фінансової діяльності	-195039	-61095	-54125	140914

Джерело: побудовано автором на основі фінансової звітності підприємства

Чистий рух коштів від фінансової діяльності мав від'ємне значення і він зменшився на 140914 тис. грн.

Динаміка змін чистого руху коштів від інвестиційної та фінансової діяльності представлена також на рис. 2. Для оцінки взаємозв'язку структури грошових потоків з якістю управ-

ління підприємством скористаємося методикою, запропонованою О. Базилінської [15], з деякими нашими уточненнями (табл. 4).

Застосовуючи представлену методику до досліджуваного підприємства, можна зазначити, що протягом періоду дослідження, якість управління ТОВ «Агрона Фрут Україна»

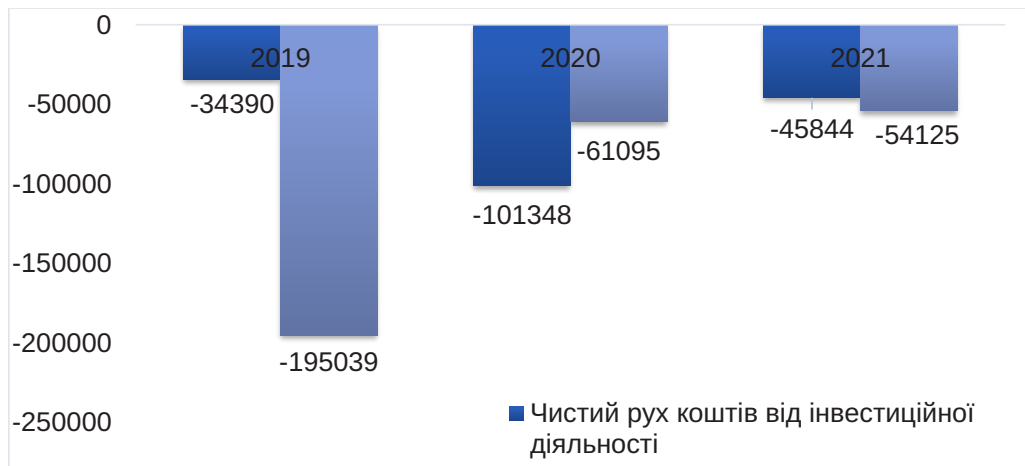

Рис. 2. Динаміка змін чистого руху коштів від інвестиційної та фінансової діяльності в ТОВ «Аграна Фрут Україна» протягом 2019– 2021 років

Джерело: побудовано автором на основі фінансової звітності підприємства

Таблиця 4

Залежність між структурою грошових потоків та якістю управління підприємством

Грошові потоки за видами діяльності	Варіанти співвідношення чистих грошових потоків за видами діяльності		
	1	2	3
Операційна	Додатний (+)	Додатний (+)	Від’ємний (-)
Інвестиційна	Від’ємний (-)	Від’ємний (-)	Додатний (+)
Фінансова	Від’ємний (-)	Додатний (+)	Додатний (+)
Якість управління підприємством	Добра	Нормальна	Кризова

Джерело: [15]

заслугує оцінки «добре», оскільки підприємство в результаті операційної діяльності одержало достатню суму грошових коштів для фінансування своєї діяльності та погашення зобов’язань. Разом з цим сума вільних грошових коштів на рахунках господарюючого суб’єкту на кінець 2021 року дещо зменшилась, про те все рівно створено достатню базу для нормальної операційної діяльності в майбутньому.

Аналіз ефективності використання грошових коштів здійснюється за допомогою коефіцієнтів грошових потоків, які показують достатність грошових коштів для здійснення діяльності: поточної (операційної), інвестиційної, фінансової (кредити та позики). Види коефіцієнтів та методику їх розрахунку підприємство обирає для себе залежно від інформації, яку воно бажає отримати від проведених розрахунків.

Для оцінки динаміки грошових потоків важливим є показник відношення чистого потоку грошових коштів у результаті операційної

діяльності ЧПГКО до середньої вартості активів СВА:

$$ПГКА = ЧПГКО / СВА, \quad (1)$$

де ПГКА – потік грошових коштів на загальну суму активів [16].

Під час аналізу цей показник порівнюють у динаміці з рентабельністю загальних активів, з показниками інших підприємств, з його ринковим або нормативним (рекомендованим) значенням. Якщо відношення потоку грошових коштів до загальної середньорічної суми активів стабільно перевищує рентабельність таких активів, то це свідчить про високу якість прибутку підприємства, оскільки більша його частина отримана у формі грошових коштів (а не у формі нарахованих доходів) активів [16].

Для оцінки якості грошового потоку від операційної діяльності важливе значення має показник відношення чистого потоку грошових коштів до обсягу продаж ОП:

$$ЧГПОП = ЧПГКО / ОП \quad (2)$$

де ЧГПОП – відношення чистого операційного грошового потоку до обсягу продаж [16].

Для визначення цього показника у знаменнику формули (2) використовують суму чистого доходу від реалізації продукції за даними Звіту про фінансові результати (ф. № 2). Визначений у такий спосіб показник порівнюють із відношенням операційного прибутку до чистого обсягу продаж, тобто з показником рентабельності продаж за операційним прибутком. Суттєві відхилення цих показників можуть вказувати на можливі неточності у бухгалтерських розрахунках і потребують детального дослідження їх причин [16].

Одним із важливих показників для оцінки грошового потоку є коефіцієнт грошового покриття зростання ГПЗ, що обчислюють як відношення чистого грошового потоку від операційної діяльності до суми коштів, витрачених на придбання основних засобів ПОЗ:

$$\text{ГПЗ} = \text{ЧПГКО} / \text{ПОЗ}. \quad (3)$$

Значення цього показника має бути більшим за 1. Низьке його значення (менше за 1) вказує на незабезпеченість власними грошовими коштами від операційної діяльності збільшення активів і потребує додаткового дослідження джерел фінансування інвестиційної діяльності) [16].

Перспективи підприємства уникнути банкрутства в майбутньому характеризує коефіцієнт грошового покриття довгострокової заборгованості:

$$\text{КГПЗ} = \text{ЧПГКО} / \text{ДЗ}, \quad (4)$$

де ДЗ – довгострокові фінансові зобов'язання.

Динаміка цього показника у бік зменшення характеризує зростання загрози банкрутства підприємства в майбутньому [16].

Визначимо перелічені показники за даними звітності досліджуваного підприємства. Отримані результати розрахунків наведемо у табл. 5.

Як видно з даних табл. 5, відношення чистого грошового потоку від операційної діяльності до загальної суми активів підприємств переважно менше рентабельності активів за операційним прибутком, що свідчить про посередню якість отриманого досліджуваним підприємством прибутку. Так, наприклад, відношення чистого грошового потоку від операційної діяльності до загальної суми активів в 2019 р. складало 0,09, тоді як рентабельність активів за операційним прибутком становила 0,15. Так ж ситуація спостерігається в 2019 році, а в 2020 р. – ці значення були однакові.

Втім абсолютне значення даних показників не достатньо високе та не забезпечує фінансування розширеного відтворення за рахунок власних надходжень.

Показник відношення чистого операційного потоку до обсягу продаж, що визначає якість грошового потоку, за 2021 та 2019 р. також дещо менше рентабельності продаж за операційним прибутком. Це свідчить, що сума чистого грошового потоку від операційної діяльності відповідно менша суми операційного прибутку підприємства, тоді як 2020 році – ці значення однакові.

Відмінності в цих показниках певним чином є виправданими через різні методики розрахунку: сума сплаченого податку на прибуток при розрахунку грошових потоків відноситься до витрачання коштів у результаті

Таблиця 5

**Відносні показники характеристики грошових потоків
ТОВ «Агрона Фрут Україна»**

Показник	2019	2020	2021	Відхилення 2021 р. від. 2019 р. (+, -)
Відношення чистого грошового потоку від операційної діяльності до загальної суми активів	0,18	0,11	0,09	-0,09
Рентабельність загальних активів за операційним прибутком	0,22	0,11	0,15	-0,07
Відношення чистого грошового потоку від операційної діяльності до обсягу продаж	0,18	0,08	0,08	-0,09
Рентабельність продаж за операційним прибутком	0,21	0,08	0,13	-0,07
Грошове покриття зростання	4,97	1,83	7,33	2,36
Грошове покриття довгострокової заборгованості	39,98	18,96	18,21	-21,77

операційної діяльності, тоді як у Звіті про фінансові результати вона відноситься до процедури розподілу отриманого прибутку і не впливає на величину операційного прибутку. Більш обґрунтовано цей факт може бути досліджений під час аналізу показників Звіту про рух грошових коштів, складеного за непрямим методом. Крім того, розбіжності між названими показниками грошового потоку і прибутку можуть бути наслідком неточностей бухгалтерських розрахунків, виявити які можна лише при детальному аналізі поточних записів на рахунках грошових коштів і розрахунків [16].

Показник грошового покриття зростання вказує на те, що у 2021 р. ТОВ «Агрона Фрут Україна» мало чистий грошовий потік від операційної діяльності більший, ніж фактично було витрачено коштів на придбання основних засобів. Тому, суб'єкт господарювання мав можливість за рахунок грошових надходжень від операційної діяльності не лише фінансувати поточні виробничі потреби, а й інвестувати особисті кошти у придбання основних засобів, покривати інші операційні та фінансові витрати, тощо.

Показник грошового покриття довгострокової заборгованості свідчить про те, що майже чверть довгострокових фінансових зобов'язань підприємство могло оплатити вільними грошовими коштами звітного року. Це порівняно високий показник, але для неупередженої оцінки слід розрахувати відношення чистого грошового потоку до середньорічної суми поточної заборгованості за довгостроковими зобов'язаннями.

Більш детальна аналітична оцінка взаємозв'язку прибутку з чистим рухом грошових коштів підприємства, потребує окремого дослідження за даними бухгалтерського обліку та внутрішньогосподарської звітності.

Отже, наші дослідження підтверджують, що Звіт про рух грошових коштів, складений прямим методом, дає можливість вивчення складу, динаміки і структури грошових потоків підприємства. Проте, підтримуємо ряд науковців, та вважаємо, що наявність стандартних обмежень у переліку джерел надходження та напрямів витрачання грошових коштів підприємства, звужує межі дослідження та зменшує інформаційну цінність даного звіту.

Для поглиблення оцінки грошових потоків за даними фінансової звітності підприємства та поліпшення його значення варто розраховувати та зіставляти показники ефективності грошового потоку від операційної діяльності,

такі як відношення чистого руху грошових коштів до загальної суми активів, обсягу продаж, витрат на придбання основних засобів, довгострокової кредиторської заборгованості тощо.

Отже, за результатами аналізу руху грошових потоків підприємств можна визначити: з яких джерел та у якому обсязі надходять кошти; напрями витрачання грошових ресурсів; здатність підприємства забезпечити перевищення надходжень над виплатами; здатність виконати поточні фінансові зобов'язання; чи достатнім є обсяг отриманого прибутку для задоволення потреб у грошах; причини різниці між обсягом прибутку та вільних коштів; здатність підприємства здійснювати інвестиційну діяльність за рахунок власних коштів [7], тощо.

Необхідно зазначити, що якісний аналіз грошових коштів та грошових потоків підприємства буде благоприємно впливати на процеси управління ними. Основною метою управління грошовими потоками є забезпечення фінансової рівноваги підприємства в процесі його розвитку шляхом збалансування обсягів надходження та витрати коштів і їхньої синхронізації [17].

За результатами дослідження, можна запропонувати деякі рекомендації щодо ефективного управління грошовими потоками в системі економічної безпеки ТОВ «Агрона Фрут Україна»:

1. У основі оптимізації грошових потоків підприємства повинна бути збалансованість обсягів додатного та від'ємного грошового потоку. Ми пропонуємо для ТОВ «Агрона Фрут Україна» застосовувати оптимізацію управління грошовими потоками, яка передбачає застосування кроків по поліпшенню якості управління грошовими потоками які носять стратегічний (довгострокові заходи) та оперативний (короткострокові заходи) характер;

2. Для покращення управління грошовими потоками в системі управління економічною безпекою ми пропонуємо застосовувати на підприємстві метод бюджетування. Основною метою запровадження бюджетування грошових коштів в ТОВ «Агрона Фрут Україна» є своєчасне визначення їх дефіциту чи профіциту. Вважаємо, що процес бюджетування має включати: планування, мотивацію, контроль, аналіз.

3. Для забезпечення контролю за виконанням бюджету грошових потоків доцільними є розробка та запровадження на підприємстві внутрішньої звітності, яка дозволить спосте-

рігати відмінності фактичних показників від планових, а також визначити відсоток виконання плану за кожним з напрямів вибуття та надходження грошових коштів.

4. Достовірно та належно вести на підприємстві облік щодо операцій з грошовими коштами та розрахунками, з метою уникнення різноманітних санкцій, що можуть накладатись на підприємство. Систематично вести аналіз грошових потоків та оперативно приймати необхідні управлінські рішення.

4. Для ТОВ «Агрона Фрут Україна» в довгостроковій перспективі засобами оптимізації грошових потоків можуть стати: стратегічне партнерство; реструктуризація бізнесу і виділення бізнес-одиниць; пошук інвестора; довгострокові контракти з постачальниками; податкове планування – мінімізація податкових зобов'язань всіма можливими законними способами.

На наш погляд, запропоновані рекомендації по удосконаленню управління, обліку та аналізу грошовими потоками в ТОВ «Агрона Фрут Україна» забезпечать ефективне функціонування підприємства в майбутньому.

Висновки. Аналізу грошових потоків відводиться важлива роль, адже неможливо ефективно управляти ними без проведення ґрунтовної оцінки. Аналіз проводиться, як правило, на основі фінансової звітності, яка дає можливість оцінити динаміку, структуру грошових потоків, їх ефективність використання в контексті минулих подій господарської діяльності підприємства. Аналіз грошових потоків господарюючого суб'єкту дає можливість здійснювати абсолютно обґрунтовані про-

гнози на майбутнє, роботи розрахунків потоків у наступних періодах, приймати управлінські рішення у поточному періоді, коригувати рух грошових потоків на підприємстві на підставі відхилень факту від плану тощо.

За результатами дослідження представлено основні етапи здійснення аналітичної роботи щодо оцінки грошових коштів та грошових потоків підприємства, яка спрямована на забезпечення ефективного прийняття управлінських рішень щодо цих активів. Визначено, що оцінку грошових потоків доцільно проводити за двома напрямками: аналіз абсолютних значень грошових показників та аналіз відносних показників грошових потоків.

Результати проведеного аналізу показали, що в ТОВ «Агрона Фрут Україна» грошові кошти становлять незначну частку оборотних активів. Це становить деякий ризик тільки в контексті виникнення ситуації, за якої потрібно терміново розрахуватися за всіма поточними зобов'язаннями. В інших аспектах управління грошовими коштами на підприємстві відповідає необхідному рівню та характеризується фінансовою стабільністю і незалежністю. Рентабельність активів підприємства є додатною, але вона поступово знижується, що потребує вжиття додаткових заходів задля пришвидшення оборотності коштів і налаштування грошових потоків на підприємстві. Запропоновані заходи на підприємстві щодо поліпшення управління грошовими потоками. Перспективи подальших розробок будуть направлені на вивчення методів багатфакторного аналізу та використання їх при проведенні аналізу грошових потоків.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Вареник В. М. Аналіз управління грошовими потоками в економіці України: аналітичний аспект. *Ефективна економіка*. 2012. № 1. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2012_1_25 (дата звернення: 25.06.2022).
2. Щепіна Т. Г., Титаренко А. Д. Комплексний аналіз грошових потоків державного підприємства «Антонов». *Modern Economics*. 2021. № 26. С. 178–184. DOI: [https://doi.org/10.31521/modecon.V26\(2021\)-27](https://doi.org/10.31521/modecon.V26(2021)-27)
3. Бойко Н. В., Турпак Т. Г., Назаренко Я. Я. Аналіз грошових потоків транспортних підприємств: проблемно-прагматичний підхід. *Modern Economics*. 2021. № 28(2021). С. 13-21. DOI: [https://doi.org/10.31521/modecon.V28\(2021\)-02](https://doi.org/10.31521/modecon.V28(2021)-02).
4. Єлісеєва О. К., Сімон Г. С. Аналіз грошових потоків фірми як складова формування стратегії сталого розвитку. *Бізнес Інформ*. 2017. № 12. С. 380–384.
5. Кошельок Г. В., Грінченко Р.В. Аналіз грошових потоків у системі управління підприємством. *Галицький економічний вісник*. 2020. № 2. С. 231–242.
6. Мулик Т. Методичні підходи до аналізу грошових потоків підприємства. *Економіка та суспільство*. 2022. № 39. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-39-47>.
7. Арте'єва О.І. Аналіз грошових потоків: значення у забезпеченні господарської діяльності корпорацій. URL: <http://194.44.12.92:8080/jspui/bitstream/123456789/6334/1/Zbirka-2022-45-48.pdf> (дата звернення: 25.06.2022).
8. Мулик Т. О., Федоришина Л. І. Організація аналітичної роботи в сільськогосподарських підприємствах : навч. посіб. Київ : Центр учбової літератури, 2020. 236 с.

9. Мулик Т. О., Материнська О. А., Пльонсак О. Л. Аналіз господарської діяльності : навч. посіб. Київ : Центр учбової літератури, 2017. 288 с.
10. Стецюк Л. С. Організація аналітичної роботи на сільськогосподарських підприємствах. Облік і фінанси АПК: бухгалтерський портал. URL: <http://magazine.faa.org.ua/organizaciyaanalitichnoi-roboti-napidriemstvah.html> (дата звернення: 27.06.2022).
11. Бойко Л. О., Волчек Р. М., Волкова Н. А. та ін. Організація та методика економічного аналізу : навч. посіб. Одеса : ОДЕУ. 2010. 351 с.
12. Tomchuk O., Mulyk T. Accounting and analytical security assessment of economic safety of agricultural enterprises. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Міжнародні економічні відносини та світове господарство»*. 2020. Випуск 33. С. 69–81.
13. Основи економічного аналізу : навч.-метод. посібник / В. М. Микитюк, Т. М. Паламарчук, О. П. Русак та ін.; за ред. В. М. Микитюка. Житомир : Рута, 2018. 440 с.
14. Купалова Г. І. Теорія економічного аналізу : навч. посіб. Київ : Знання, 2008. 639 с.
15. Базилінська О.Я. Фінансовий аналіз: теорія та практика : навч. посібник. Київ : Центр учбової літератури, 2009. 328 с.
16. Атамас П. Й., Атамас О. П. Методичні підходи до аналізу грошових потоків за матеріалами Звіту про рух грошових коштів. *Бухгалтерський облік і аудит*. 2013. № 5. С. 13–19.
17. Бланк И.А. Основы финансового менеджмента. Т. 2. 2 е изд., перераб. и доп. Киев : Эльга, Ника Центр, 2004. 624 с.

REFERENCES:

1. Varenyk, V. M. (2012) Analiz upravlinnia hroshovymy potokamy v ekonomitsi Ukrainy: analitychnyi aspect [Analysis of cash flow management in the economy of Ukraine: analytical aspect]. *Efektivna ekonomika – Efficient economy*, 1, Retrieved from: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2012_1_25. (accessed June 25, 2022). [in Ukrainian]
2. Shchepina, T. H., & Titarenko, A. D. (2021) Kompleksnyi analiz hroshovykh potokiv derzhavnoho pidpriemstva «Antonov» [Analysis of cash flows of transport enterprises: a problem-pragmatic approach]. *Modern Economics – Modern Economics*, 26, 178–184. DOI: [https://doi.org/10.31521/modecon.V26\(2021\)-27](https://doi.org/10.31521/modecon.V26(2021)-27) [in Ukrainian]
3. Boiko, N. V., Turpak, T. H., & Nazarenko, Ya. Ya. (2021) Analiz hroshovykh potokiv transportnykh pidpriemstv: problemno-prahmatychnyi pidkhid [Analysis of cash flows of transport enterprises: a problem-pragmatic approach]. *Modern Economics – Modern Economics*, 28 (2021), 13–21. DOI: [https://doi.org/10.31521/modecon.V28\(2021\)-02](https://doi.org/10.31521/modecon.V28(2021)-02) [in Ukrainian]
4. Ieliseieva, O. K., & Simon, H. S. (2017) Analiz hroshovykh potokiv firmy yak skladova formuvannia stratehii staloho rozvytku [Analysis of the company's cash flows as a component of the formation of a sustainable development strategy]. *Biznes Inform – Business Inform*, 12, 380–384. [in Ukrainian]
5. Koshelok, H. V., & Hrinchenko, R.V. (2020). Analiz hroshovykh potokiv u systemi upravlinnia pidpriemstvom [Analysis of cash flows in the enterprise management system]. *Halytskyi ekonomichnyi visnyk – Galician Economic Herald*, 2, 231–242. [in Ukrainian]
6. Mulyk T. (2022). Metodychni pidkhody do analizu hroshovykh potokiv pidpriemstva [Methodical approaches to the analysis of cash flows of the enterprise]. *Ekonomika ta suspilstvo – Economy and society*, 39. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-39-47> [in Ukrainian]
7. Arteieva O. I. (2022) Analiz hroshovykh potokiv: znachennia u zabezpechenni hospodarskoi diialnosti korporatsii [Analysis of cash flows: importance in ensuring economic activity of corporations]. Retrieved from: <http://194.44.12.92:8080/jspui/bitstream/123456789/6334/1/Zbirka-2022-45-48.pdf> (accessed June 25, 2022) [in Ukrainian]
8. Mulyk, T. O., & Fedoryshyna, L. I. (2020). Orhanizatsiia analitychnoi roboty v silskohospodarskykh pidpriemstvakh [Organization of analytical work in agricultural enterprises]. Kyiv: Tsentр uchbovoi literatury. [in Ukrainian]
9. Mulyk, T. O., Materynska, O. A., & Plonsak, O. L. (2017). Analiz hospodarskoi diialnosti [Analysis of economic activity]. Kyiv: Tsentр uchbovoi literatury. [in Ukrainian]
10. Stetsiuk, L. S. (2015) Orhanizatsiia analitychnoi roboty na silskohospodarskykh pidpriemstvakh [Organization of analytical work at agricultural enterprises]. *Oblik i finansy APK: bukhgalterskyi portal – Accounting and finance of agriculture: accounting portal*. Retrieved from: <http://magazine.faa.org.ua/organizaciyaanalitichnoi-roboti-napidriemstvah.html> (accessed June 27, 2022) [in Ukrainian]
11. Boiko, L. O. (2010) Orhanizatsiia ta metodyka ekonomichnoho analizu [Organization and methodology of economic analysis] In R. M. Volchek & N. A. Volkova (Eds.). Odessa: ODEU. [in Ukrainian]

12. Tomchuk, O., & Mulyk, T. (2020) Accounting and analytical security assessment of economic safety of agricultural enterprises. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho natsionalnoho universytetu. Seriiia «Mizhnarodni ekonomichni vidnosyny ta svitove hospodarstvo» – Scientific Bulletin of the Uzhhorod National University. Series "International Economic Relations and World Economy"*, 33, 69–81. [in Ukrainian]
13. Mykytiuk, V. M. (2018) *Osnovy ekonomichnoho analizu [Basics of economic analysis]*. In V. M. Mykytiuk, T. M. Palamarchuk, & O. P. Rusak (Eds.). Zhytomyr: Ruta. [in Ukrainian]
14. Kupalova, H. I. (2008) *Teoriia ekonomichnoho analizu [Theory of economic analysis]*. Kyiv: Znannia. [in Ukrainian]
15. Bazilinska, O. Ia. (2009) *Finansovyi analiz: teoriia ta praktyka [Financial analysis: theory and practice]*. Kyiv: Tsentр uchbovoi literatury. [in Ukrainian]
16. Atamas, P. Y., & Atamas O. P. (2013) *Metodychni pidkhody do analizu hroshovykh potokiv za materialamy Zvitu pro rukh hroshovykh koshtiv [Methodical approaches to the analysis of cash flows based on the materials of the Cash Flow Report]*.
17. , 5, 13–19. [in Ukrainian]
18. Blank, Y.A. (2004) *Osnovy fynansovoho menedzhmenta [Fundamentals of financial management]*. Kyiv: Elha, Nyka Tsentр. [in Ukrainian]